

glasovi, katerim je v vseh nijansah isti mojster. Ni čuda tedaj, da je bila pohvala gromovita. — Četrta točka muzikalnega dela je bil trispev — mični kanon, v katerem trije glasovi, ostroumno vpleteni v pesem, prijeten vtis delajo na poslušalca. Gospodje Kuralt, Valenta in Förster v združbi z gospodičino M. Hohnovo, ki je pevce na glasoviru spremljala, so lepo izvršili svojo nalogo. — Sklep besedi je bila glediščina igra, že davnej priljubljeni „Domači prepír“, ki je tudi danes, igran, po novih dramatičnih močéh: gosp. Trtniku, gosp. Jenčiču in gospodičini P. jako razveseljeval občinstvo. — Počastil je to besedo s svojo nazočnostjo tudi naš prečastiti rojak gosp. Žeravec, predsednik c. k. deželne sodnije v Celovcu, ki je prvokrat slišal slovensko igro in se ni mogel dosto načuditi lepoglasnemu našemu jeziku.

— Po dovršenih potrebnih pripravah so včeraj gospé in gospodičine v čitalnici začele delati oblačila za uboge šolarčke; mnoge jih delajo doma. Treba sedaj le še denarne podpore, da se doseže to, kar se je tako lepo doseglo že dve leti. Odbor je tudi letos vodstvo hranilnice naprosil pomoči, ktera gotovo ne bode izostala.

— Da národno gibanje med Slovenci ni samo jalovo besedovanje, ampak delovanje na povzdigo omike naroda našega na podlagi maternega jezika, očitna priča je to, da izdajate samo „Matica slovenska“ na leto okoli 10.000, „družba sv. Mohora“ pa okoli 70.000 iztisov podučnih knjig. Koliko neki jih izdajó nasprotniki kulturinosci?

— Mestne naše zadeve, kakor nam „Laib. Zeit.“ od 9. dne t. m. piše, so v kratkem času, kar je razpuščen mestni odbor in magistratno vodstvo izročeno gosp. Gutmanu, tako popolnoma vredjene, da po tem popisu je le želeti, da se mestni zbor — ne skliče več. Čemu tudi? Saj v takem položaji bil bi mestni zbor le „luksus“.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Ko je zbornica poslancev prevažno postavila, ktera zadeva premembo pravil dunajske banke, v silni naglici in brez vsega protesta zoper to, da nam ogerski zbor vseh 80 milijonov državnega dolga vrže na glavo, sprejela vladni predlog (tudi zbornica gospôdska ga je sprejela; le Schmerling je nekoliko ongavil o omenjenih 80 milijonih), se je začela razprava o izjemnih postavah (to je, tistih postavah, kedaj se smejo nekatere ustavne pravice za nekatere kraje začasno ob moč djati). Poročal je o njih dr. Sturm. V splošni debati nihče drug ne poprime besede kakor Svetec.

Poslanec Svetec predlaga: naj se za zdaj odloži vsa ta postava in sicer tako dolgo, dokler nismo na ustavni poti izdelali, nove kazenske postave, novega redú kazenske pravde s porotami. Ta predlog podpira z obširnimi, čez uro trajajočim in tako temeljitim in logično osnovanim govorom,*) da je levica večkrat, ko jej je resnico odkritosrčno zlasti o českih zadevah v oči povedal, vsa iz sebe bila. Po stenografičnem pismu posnamemo iz govora njegovega sledeče črtice. Najpred dokazuje nevarnost te postave za svobodo in za ustavo. Vlada dobí ž njo moč v roke, da more najvažnejše pravice državljanom ustaviti. Besede §. 1 so tako dvomljive in vetrene, da se dá vse iz njih nare-

dit, kar koli kdo hoče. Kaj je — pravi — „notranji nepokoj?“ V to bi se utegnila tudi vsaka razburka delavcev, vsaka razburka zarad cene piva itd. vmestiti. Kaj so „spletke?“ To je beseda iznajdena v nesrečni absolutični dobi, pod katero se je razumelo vse, kar koli se je hotelo. Prašaj kogar koli, nihče ti ne more razložiti pomena te besede. Kaj so „obširne“ spletke? Ali morebiti to, če se take homatije godijo v eni vasi, ali v dveh vaseh, ali v celem okraji ali po vsej deželi? Kje se začne „obširnost?“ In še dalje beseda: „spletke, ki pretijo ustavi?“ Za Boga! Saj najpoštenjša opozicija meri proti ustavi. In kar za tega del bi se mogle ustaviti ustavne pravice? Tudi besede: „ako je osebna varnost v nevarnosti“, so dvomljive. Če je kje kako roparsko gnjezdo ali je kje kako rogovilstvo delavcev, ki preti osebni varnosti, ali za tega del se morejo ustaviti ustavne pravice? Vse te besede se dajo tako vleči, da je lahko mogoče, da se kteremu okraju ali kteri deželi začasno vzamejo pravice osebne prostosti, pravica hišnega varstva, svoboda tiska, pravica družbena, pravica zborovanja? —

Ta nevarnost je pa še tem večja z ozirom na našo kazensko postavo. Ta postava je dedščina iz časov absolutizma; posebno to, kaj je politično hudodelstvo, je v tej postavi tako negotovo, da imá streho za vse, karkoli pod-njo spraviti hočeš! Nemški časniki tolikrat grozovito napadajo Slovane, a vendar še nismo slišali, da bi bili zato pred sodnijo klicani bili. Druga je pa pri slovanskih časnikih. Ko je napadom „Pressinim“ odgovoril slovenske interese zastopajoči „Triglav“ in z enako mero meril „Pressi“ nazaj, brž je imel državnega pravdnika na glavi in bil je obsojen za 5 ali 6 tednov v zapor, poostren s postom enkrat v teden (zavzetje na desnici). To različno postopanje je morebiti malenkost; al spomnite se, gospôda, da časniki, ki so nasprotovali vladi na vso moč pod ministerstvom Belkredijevim, niso nikoli kaznovani bili; zdaj pa, ko — kakor pravijo, so naše razmere na boljšem zdaj pa je minister notranjih oprav sam rekel, da je samo na Českem nad 100 tiskarnih pravd zarad hudodelstev, nad 100 zarad pregreškov in Bog sam vedi, koliko še družih. Gospôda! taka kazenska postava, po kateri je mogoče tako ali tako postopati, pač ni dobra postava; taka postava nam ne daje nobenega poročstva za ustavno življenje. In kako kaznujejo časnike na Českem dandanes? Niti pod Bachom, niti pod Schmerlingom se ni kaj tacega doživelo. Gospôda! ali taka pravica, pri kateri so taki skoki mogoči, zasluži ime vredjene pravice? (Klici na desni: Prav dobro!) Naj na Českem le še malo časa tako delajo, zginuli bodo vsi časniki. Vem, da se mi bode reklo: „saj gre le zoper Čehe; to ne škoduje nič“ — al pomislite: „danes meni, jutri tebi!“

Morebiti kdo poreče: „saj imamo odgovorno vlado, in ta nam je porok, da se ne prestopijo postavne meje.“ Po mojih mislih nam odgovorna vlada ni poročstvo, in to zato ne, ker ima pravico razpustiti državni zbor, ako mu noče odgovora dati. In nove volitve utegnejo pod krilom izjemnega stanú tak državni zbor vkup spraviti, ki nobenega odgovora ne zahteva od vlade. Tudi to nas ne more tolažiti, da je sedanje ministerstvo liberalno (svobodoljubno); al ozir na Belkredijev čas nam kaže, da je kdo v mislih jako liberalen, djansko pa zeló neliberalen. Ministri sicer pravijo: sodnije niso odvisne od ministerstva in ministerstvo ne pritiska na-nje.“ Tega sicer ne tajim, al tolažba mi to ni nikakoršna, kajti iste sodnije, ktere danes tako hudo ravnaajo s Čehi, utegnejo jutri prav tako ravnati s Poljaki ali Nemci.

S tem, mislim, da sem dokazal nevarnost, ktero

*) Radostni beremo v svobodoljubnih časnikih dunajskih kakor v „Reformi“ in družih, pa tudi v pražki „Correspondenz“ soglasno pohvalo Svetčevega govora. Vred.

na-se vzamemo, ako nam danes predloženo postavo odobrimo.

In kaj je taka sila, da že danes sprejmemo to postavo? — Najsilniša potreba take postave bila bi le takrat, kadar je vojska. Po mojih mislih pa tudi takrat ni tako nujna. 1866. leta, ko je najhuja vojska bila, so se ravno časniki tako obnašali, da so bili pohvaljeni. — Pa poreče kdo: „Čehov ni bilo moč drugače ukrotiti.“ Tudi tega ne verjamem. 4. oktobra ko je bil tabor v Pankracu, se je zaletelo nekoliko klatežev v mesto, ki so nemški kazini in nemškemu gledališču okna pobili — in zaradi tega se ustavijo narodu najmenitniše državljanske pravice? Al so časniki teh razuzdanosti krivi bili? Za to ni nobenega dokaza. Se vé, da se bode reklo: časniki so mesece in mesece hujskali. Al gospôda, opozicijski časniki povsod grajajo to, kar se jim na vladi zdi grajanja vredno. Da bi pa bili česki časniki klicali ljudstvo v razbuko, da bi bili podpora razuzdanostim, to ni nikakor dokazano. Reklo se je sicer, da so naznanjali tabore; al če so jih naznanjali, so jih naznanjali ne samo rogoviležem, ampak tudi policiji (smeh), da bi jih bila vedela zabraniti. Ker je gotovo, da le vojaška sila odvraca razuzdanosti, naj bi se bila ta poprej rabila.

Moja misel je ta, da ni bilo treba na Českem ustaviti temeljnih drž. pravic, a tudi dobro ni bilo to. Kaj mislite, da se s tem pomiri dežela? da se s tem narodu prikupi ustava? Nikakor ne! Narod tolike zavesti, tolike kreposti kakor je česki, se ne da oplasiti s takimi sredstvi. — Pa še škodljive so take naredbi, kajti če se strankam vzame postavna pot, po kateri morejo razodeti svoje želje ali zahteve, iščejo potem ovinkov in skrivnih potov.

Ako me vprašate, kaj pa potem, ako ne pritrdimo tej postavi? — Po mojih mislih je dvoje, kar nam je treba storiti, predno sprejmemo to postavo. Prvo je to, da si napravimo novo kazensko postavo, nov red kazenske pravde in porote; to je neobhodna prva potreba, da si zavarujemo ustavne pravice, — drugo pa je to, da narodov ne zatirujemo, ampak jih za-se pridobivamo, ali s kratko rečeno, da se ž njimi vsemi poravnamo. (Pravo! na desni). O tem nekoliko več.

Kriva misel je ta, da narodno gibanje v Avstriji, vzlasti med Slovani, ni naravno, da je le narejeno, da vse je narodna vrtoglavnost nekterih. To je velika zmota na škodo mirni spravi!

„Saj imate narodno ravnopravnost — pravijo drugi. To ni res.

Kar se tiče narodnega gibanja, je kriva misel to, ako kdo trdi, da to gibanje se je začelo še le 1848. leta. Narodno gibanje začelo se je že v prejšnjem stoletju — začelo se je pod cesarjem Jožefom, ki je nameraval ponemčiti vso Avstrijo. Med Ogrji se je najpred začelo, potem pa se kazalo tudi pri družih deželah. Že v letih 1830tih bili so razpori narodni med Hrvati in Magjari. 1845. leta je v Zagrebu se kri prelivala za narodno idejo. Na Českem so Dobrovsky, Šafarik, Kollár in Palacky že davno gojili narodno čutje. Tudi Slovenci niso še le Slovenci od včeraj ali predvčeranjim. Že konec preteklega stoletja (1797) je Vodnik izdajal političen časnik in buditi začel narodno idejo. In ta ideja ni več zaspala; budile so jo „Novice“, ki so že 1843. leta začele izhajati, še krepkeje.

Iz tega tedaj je jasno, da narodno gibanje Slovanov ni novina, ampak starina, ki sega v preteklo stoletje. Slovani pa niso edini, ki se gibljejo na narodnem polju; isto se vidi pri Magjarih in Nemcih. O Magjarih še ne govorim ne; saj ves svet vé, da vse njihovo gibanje in vsa njihova politika je pred vsem

in za vse le narodna. Al tudi nemški narod se suče le okoli narodnosti. Cesar Jožef je povzdignil zastavo narodno, in kar so Meternich, Bach in Schmerling počeli, merilo je le na nemško narodno idejo. In tudi poslednji čas je ravno Vam, gospôda, pri posvetovanju ustavnih postav zmirom pred očmi bila narodnost Vaša, da se ni take avtonomije dovolilo deželam, po kateri bi nemščina škodo trpela. Na to, kar so strelci na Dunaji počenjali, še ne mislimo ne.

Kar se tiče ravnopravnosti, je očitno, da tudi ta še ni djansko izpeljana ne na Českem, še manj na Moravskem, še manj pa na Štajarskem, Koroškem, Kranjskem, Primorskem in v Dalmaciji. Še začelo se tu ni z ravnopravnostjo. Za izpeljavo verskih postav je vlada vse moči napela, a ne za postavne, ki zadevajo narodno ravnopravnost ne. Te pa pričakuje na milijone in milijone avstrijskih državljanov! (Pravo! pravo!). Da se to ne zgodi, ne dela dobre krvi med njimi. Zaupanje peša; misli se, da bode vlada le dala, če bode dati morala, ali če jo kake druge špekulacije v to napravijo; al poročstva ni za to, da pravica ostane pravica tudi potem, ko ne bode drugih nagibov več. (Pravo!). Potem našteva govornik, kako se narodnim pravicam godi v šolah in uradnih na Slovenskem, Českem, Moravskem, čeravno so na Českem 3 petine Slovanov in le 2 petini Nemcev, na Moravskem 3 četrtine Slovanov in le 1 četrt Nemcev, na Štajarskem pa 4 desetinke in na Koroškem tretji del Slovencev. Volilni red je napačen na Štajarskem, Koroškem in še posebno na Českem. Čehi, stopivši v prvi deželni zbor, so brž protestovali zoper ta krivični volilni red; al vlada ni jih slišala. To je velika pregreha. Naj bi se zaupni možje česki poklicali v posvet in predelanaj se napčni volilni red. (Levica nemirna.) Dalje praša govornik: ali se gotovo vé: kdo je prekucijske oklice nabijal na ulice v Pragi? Ali ni mogoče, da je kaka Čehom sovražna stranka to storila (Nemir na levi strani). Škoda pobitih okenj 4. oktobra se ceni na 67 gold. in vse je bilo v četrt ure pri kraji; morebiti je bilo kakih 100 do 200 vlačugarjev vmes. Policijska naznanila niso evangelij. Delajo se povsod po enem kopitu in vlada enacih najde od 1848. do 1859. leta na kupe v registraturah.

Zato, gospôda, treba, da prevdarno postopamo. Caveant consules!

In po vsem tem je Svetec prišel do predloga svojega, ki smo ga gori imenovali. — Predsednik stavi vprašanje: kdo podpira Svetčev predlog? Vstalo je nekoliko poslancev, pa premalo, da bi bil prišel v obravnavo in glasovanje.

Za Svetcem govori nemška poslanca dr. Haniš iz Českega in dr. Sturm iz Moravskega: oba si prizadevata pobijati razloge, ki jih navedel Svetec, in se skladata celó o tej čisto novi iznajdbi, da na Českem in Moravskem ni narodnost, po kateri se cepite tukajšni stranki, ampak fevdalna in klerikalna reakcija ste, ki delate razpor na Českem in Moravskem (Gromoviti pravo-klici na nemški levici).

Potem se začne debata o posamesnih §§., o katerih so govorili in nasvete stavili Ziemalkovski, Svetec, dr. Rechbauer, dr. Toman, Kuranda in drugi, al padli so vsi predlogi, obveljal je odborov predlog. Najhuje borba se je vnela pri §. 11. Dr. Toman opominja, da ta §. ne daje dostojne pravice državnemu zboru, ki po predlogu vladinem ima le naznanje vzeti, da je vlada izjemni stan tu in tam zaukazala, a ne, da bi imel državni zbor pravico pretresati, ali je izjemni stan upravičen ali ne. Kurandi se ta §. tudi nevaren zdi, ker je mogoče, da pride ministerstvo, ki ga krivo rabi, in stavi predlog, da vlada mora pred državnim zborom upravičiti svoje djanje. Pratobera stavi drugačen pred-

log, ki pridržuje vladi več oblasti. Skene ostro govori zoper ministerstvo, ter pravi, da v Avstriji še zmiraj gospoduje osebni regiment, in ta regiment bode pokopal sedanje ministre kakor je pokopal Bacha in Schmerlinga. Državni zbor brez pravice mu je le mašina za glasovanje, plačana po 10 gold. za glavo na dan. — Za njim Tinti zagovarja Pratoberov predlog, Schindler pa Kurandov. Minister dr. Berger silno srdito odgovarja poslancu Skenetu in mu očita „lahkomiselno frazo“, da ministerstvo hoče državni zbor ponižati do glasovalne mašine. Na to skoči Skene na noge in zahteva od predsednika, naj varuje poslance tacega očitovanja. Ko je govoril še minister dr. Herbst za predlog vladin ali Pratoberov popravek, je bil Pratoberov vladi ugodni predlog z 78 glasovi proti 76 sprejet; med unimi 78 glasovi pa je tudi 7 ministerskih. To je večina, da se Bogu usmili.

Po sprejetju tej postavi se je obravnavala postava o izjemnem stanju na Češkem. Zoper to je govoril poslanec Greuter obširno. Dolžnost je — pravi — poslančeva, da resnici dá, kar resnici gré, ker tukaj gré za velik narod avstrijski. Vprašanje je rešiti: ali je vlada v izjemni stan dala Prago zavoljo razuzdanosti 4. oktobra, kateri so grajanja vredni, ali da bi se zatrlo državnopravno nasprotstvo na Češkem. Jaz mislim, da to drugo je bilo vodilo vladi. Greuter bere nekoliko vrst iz pisma praškega župana, ki pojasnuje, kaj in kako se je godilo. Pravica zborovanja je bila na Češkem le na papirji in s časniki postopajo sodnije, da bi stari Muriaviev, ko bi iz groba vstal, veselje imel videti, da ga prekosijo Avstrijanci. Praški mestjani so v težavnih časih zvesti državljani se skazali; je morebiti rop in umor zahteva narodnega programa Čehov? Zarad oklicev, ki so jih v Pragi našli na uličnih vogalih, opominja zbor, naj se spominja škandalov v Bonn-u, ki jih je policija naredila. O cerkvenih zadevah se tudi zoper verske reči sme pisariti, zoper postave novega časa pa nič ziniti. Iz enega gorjé padamo v družega; Magjari si merijo čevlje po svojih nogah, pri nas pa bi se morala noga posekati po čevljih, to pa boli. V daljem govoru pride govornik do dunajskih časnikov ter pravi, da v nebó povzdigujejo punt na Španskem; kraljico špansko imenujejo le „gospó Izabelo“, in še tako daleč utegnejo priti, da bodo govorili od gospoda Fran— Jožefa — — (Pri teh besedah pa nastane tak hrup na levi strani in v središču levem, da predsednik govorniku, po tem, ko je zadnje besede preklical, ustavi govor. Poslanec Greuter zapusti zbornico.) Ko se je pomirilo, so govorili še drugi in tudi minister Giskra je poprijel besedo in opravičeval zaukaz izjemnega stana na Češkem. — Pri glasovanju za prvi del odborovega predloga (to je, državni zbor, v vednost vzame izjemni stan) vstane skor cela zbornica, — za drugi del pa (da ga za upravičenega priznava) vsa levica in vsa sredina. In tako je bil konec viharni seji.

— Danes začne zbornica poslancev obravnavati najvažnejšo postavo — novo postavo na biraanja vojakov. Časniki pripovedujejo hudo borbo, ker vlada za 10 let terja 800.000 vojakov in s tem, se ve da naklada državi silne stroške. Res je, da časi so sila nevarni in da državni kancelar ima dosti truda, da je obranil dozdej boj med Francozom in Prusom; al če bi po tem tudi Avstrija utegnila potegnjena biti v boj, misliti bi morali možje, ki krmilo vladino v rokah držé, da državam ne daje moči samo sila vojaška, ampak veliko večjo moč jej dajó zadovoljni narodi. Na to naj bi se pred vsem gledalo, vse drugo pride, in pride rado samo po sebi — Avstrija vé, da ima zveste državljane.

— Rekrutba, pa še po starem načinu, je ukazana in mora do božiča končana biti; vzelo se bode iz negerskih dežel 56.548 novincev, in sicer iz Štajarskega 3269, Koroškega 1019, Kranjskega 1513, Primorskega 1529.

Česko. Iz Prage. — 8. dne t. m. se je vlada bala demonstracij na Beli gori; zato je bilo na kupe vojakov in žandarjev ondi; mislilo se je, da iz dežele doide mnogo naroda. Al nič ni bilo. Časnik „Correspondenz“ je svaril česki narod, naj se ogiblje vsacega nemira, ki bi bil le voda na mlin sovražnikov njegovih.

Iz okolice tržaške. Prošnja, ktero so sklenili vse tržaške okolice zastopniki: naj se loči okolica od Trsta, in jo poslali c. k. ministerstvu na Dunaj, sklepa s temi besedami: „ker nikakor ne more biti ni Trstu, ni nam, ni državi koristno, da Trst z okolico ostane v enej občini, ker velik nemir bi utegnil iz tega izvirati, prepir bi mogel seči tako daleč, da bi celó državi bil nevaren, zato prosimo visoko c. kr. ministerstvo: naj blagovoli naše razloge prevdariti in potrebno zaukazati, da se po postavnem potu izvrši to, kar smo zgoraj prosili.“

Srbija. Iz Belega grada. Mécenu jugoslavjanskemu, biskupu Strossmayer-ju je napravil tukajšni pevski zbor serenado, pri kateri je bilo več tisuč ljudi pričujočih.

Denarni zapisnik Matičin.

Novi udje:

ustanovniki:

Gospod * Košiček Ubaldo, kaplan v Dubovcu	10 gold.
(Za 1868. leto.)	
Slavna čitalnica v Kamniku	2 „
Gospod Dolžan Jernej, župnik v Radovici	2 „
„ Pavlin Aleš, posestnik v Podbrezji	2 „
„ Burgar Martin, občn. tajnik v Sedlu	2 „
„ Kajzel Peregrin, trgovski pomočnik v Ljubljani	2 „
„ Kajzel Vekoslav, „ „ „	2 „
Gospodičina Malenšek Franja, posestn. hči v Tacnu	2 „
Gospod Gruden Jakob, župnik v Poljanici	2 „
„ Marolt Jakob, župnik pri sv. Križu	2 „
„ Windisch Vido, učitelj pri sv. Lovrencu	2 „
„ Galacija Andrej, nadzornik kralj. finančne straže	2 „
„ Vidrič Lovro, doktor prava v Zagrebu	2 „
„ Kastelec Dragotin, aktvar v Črnomlji	2 „
„ Roblek Ožbalt, posestnik pri Jezeru	2 „
(Za 1868. in 1869. leto.)	
„ Regali Jožef, hišni posestnik v Ljubljani	4 „
Gospá Höffern Johana pl., grajščakinja na Brdu	4 „
(Za 1869. leto.)	
Gospod Gnjezda Štefan, kaplan v Moravčah	2 „
„ Kepec France, kaplan v Kolovratu	2 „
(Za 1867. 1868. in 1869. leto.)	
„ Zihertlj o. Lenart, frančiškan v Paznu	6 „
„ * Poličan Davorin, posestnik v Ljubljani	
(Dalje prihodnjič.)	

Zitna cena

v Ljubljani 7. novembra 1868.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 4 fl. 50 — banaške 5 fl. 20. — turšice 3 fl. 20. — soršice 3 fl. 60. — rži 3 fl. —. — ječmena 2 fl. 40. — prosa 2 fl. 40. — ajde 2 fl. 40. — ovsu 1 fl. 70 — Krompir 1 fl. —.

Kursi na Dunaji 10. novembra.

5% metaliki 58 fl. 25 kr. Ažijo srebra 114 fl. 75 kr.
Narodno posojilo 63 fl. 25 kr. Cekini 5 fl. 51 kr.

Loterijne srečke:

V Gradcu } 4. novembra 1868: 9. 2. 40. 24. 67.
na Dunaji } 37. 32. 70. 30. 73.
Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 18. novembra.